

¹⁹ Там само: Лист Об'єднання українців у Великій Британії до управи КоДУС-у від 30 жовтня 1952 року.

²⁰ Там само: Звідомлення з праці Комісії допомоги українському студентству (КоДУС) за 1951 – 1952 і 1952 – 1953.

²¹ Там само: Лист єпископа І. Бучка до голови КоДУС-у О. Кульчицького від 15 жовтня 1952 року.

²² Там само: Звідомлення з праці Комісії допомоги українському студентству (КоДУС) за 1951 – 1952 і 1952 – 1953 роки.

²³ Бібліотека-музей ім. Тараса Шевченка в Лондоні: Звіт про діяльність Союзу українців у Великій Британії за час від 1.1 до 31.12.1955 року. – С. 49.

²⁴ Там само: Звіт про діяльність Союзу українців у Великій Британії за час від 1.1 до 31.12.1965 року. – С. 38.

²⁵ Там само: Звіт про діяльність Союзу українців у Великій Британії за час від 1.1 до 31.12.1966 року. – С. 44.

²⁶ Там само: Звіт про діяльність Союзу українців у Великій Британії за час від 1.1 до 31.12.1965 року. – С. 38.

²⁷ Там само: Звіт про діяльність Союзу українців у Великій Британії за час від 1.1 до 31.12.1974 року. – С. 53.

²⁸ Там само: Звіт про діяльність Союзу українців у Великій Британії за час від 1.1 до 31.12.1978 року. – С. 43.

²⁹ Там само: Звіт про діяльність Союзу українців у Великій Британії за час від 1.1 до 31.12.1979 року. – С. 51.

³⁰ Там само: Звіт про діяльність Союзу українців у Великій Британії за час від 1.1 до 31.12.1981 року. – С. 67.

Юлія Заячук

Львівський національний університет ім. І. Франка

Львів

ЗМІСТ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН В УНІВЕРСИТЕТАХ КАНАДИ

Перша на північноамериканському континенті кафедра українознавства була заснована у 1944 р. в Саскачеванському університеті. Цим було покладено початок вищим українознавчим студіям у Канаді як якісно новому рівню в організації рідношкільної освіти канадських українців. У процесі становлення і розвитку вищі українознавчі інституції при канадських університетах пройшли декілька етапів еволюції і зайняли свою нішу у системі університетської освіти Канади. За свою понад шістдесятирічну історію розвитку вони досягли чималих успіхів, набули педагогічного досвіду і стали одним із вагомих чинників збереження культурної самобутності української канадської спільно-

ти, підтримки рідномовної освіти та підготовки фахівців з українознавчих дисциплін вищого рівня кваліфікації.

Ті чи інші українознавчі дисципліни, кількість і спектр яких постійно змінювалися, викладалися у вісімнадцяти канадських університетах, а сьогодні різні українські курси (мови, літератури, історії, географії, культури, фольклору, економіки, політології тощо) пропонують університети Альберти, Манітоби, Саскачевану, Торонто і Ватерлоо. Мета даної роботи – розглянути специфіку, питання змістового навантаження та навчально-методичного забезпечення українознавчих дисциплін, які на даний час функціонують в канадських університетах.

Пристаючи до аналізу питань змісту вищої українознавчої освіти в Канаді, зазначимо перш за все, що у канадських університетах загалом немає єдиних програм, за якими би викладалися ті чи інші навчальні предмети. У кожному із них викладання має свої особливості, що залежать, з одного боку, від традицій університету, а з іншого, – від викладача, який розробляє навчальний курс. Крім того, аналіз навчальних планів і програм вищих українознавчих студій засвідчує гнучкість системи підготовки фахівців – крім обов'язкових, студентам пропонується велика кількість курсів на вибір, які в рамках програми спеціалізації кожен із них може обирати відповідно до власних практичних потреб¹.

Щоб отримати уявлення про змістове навантаження українознавчих курсів, розглянемо на конкретних прикладах зміст деяких із них, без вивчення яких не обходиться жодна українознавча програма канадських університетів, а саме: мовних, літературних та історичних.

Серед мовних курсів одним із найпоширеніших є “Початкова українська мова”. Аналіз його змісту показує, що цей курс є своєрідним вступом до інших, вищих за рівнем, мовних курсів і розрахований на студентів зі слабким знанням мови або без такого.

Мета курсу: дати слухачам елементарні вміння говорити і розуміти мову, початкові навички писати українською, читати українські тексти.

Завдання курсу: забезпечити належну мовну базу для подальшого вивчення української мови та українознавчих дисциплін, які викладаються українською.

Зміст дисципліни: робота над основами головних елементів вивчення мови: граматики; розмовної практики; засвоєння нової лексики; читання і письма. Дидактичні пріоритети: вивчення мови через ситуації з реального повсякденного життя; наголос на усне спілкування та навички читання; залучення до процесу вивчення мови елементів сучасної української культури: мистецтва, музики, кіно тощо.

Типово на вивчення курсу “Початкової української мови” відводиться чотири години на тиждень. Його специфікою є те, що пояснення граматики здійснюється переважно англійською мовою. Читання, письмо, розмовні вправи проводяться українською.

Як правило, наступним етапом вивчення мови є курс “Українська мова середнього рівня”. В рамках цього курсу вивчаються основи морфології, поглиблюються знання граматики, а також практикується спілкування українською шляхом лабораторних тренувань і читання в класі.

Для студентів, які спеціалізуються в українознавчій програмі, подальшим кроком в опануванні української мови є курс “Українська мова підвищеного рівня”. Мета курсу: вдосконалення мовних навичок: мовлення, аудіювання, читання, письма. Завдання курсу: навчити студента вільно розмовляти українською на різні теми, брати участь у дискусіях, писати творчі роботи і ділову кореспонденцію, читати й обговорювати прочитане. Зміст дисципліни: Курс знайомить студентів з типовими складними випадками української граматики, готує до розуміння українських засобів масової інформації тощо. Дидактичні пріоритети: засвоєння граматики через практичне застосування відповідних мовних конструкцій у перекладі та написанні власних текстів; проведення занять переважно українською з вивченням на вищому рівні всіх елементів мови: розмовної практики, лексики, граматики, читання і письма; акцентування аудиторної діяльності на розмовну мову, читання, обговорення прочитаного матеріалу та складання творів на його основі, усні десятихвилинні доповіді, що готуються заздалегідь; виконання домашніх завдань як обов’язкового компоненту навчального процесу, які включають читання, переклади, вправи з граматики, твори, підготовку усних повідомлень і доповідей.

Викладання української мови здійснюється за підручниками, написаними для англomовного студента, зокрема, А. Гумецької “Сучасна українська” (1990), Д. Струка “Українська для студентів” (1998), Яра Славутича “Розмовна українська” (1987) та словників, як то “Україно-англійський і англо-український словник” В. Ніньовського (1985) тощо. Проте, наявних підручників недостатньо. Тому багато матеріалу для курсу готує викладач. Крім того, значне місце у забезпеченні навчального процесу займають обладнані комп’ютерами лінгвістичні кабінети, які використовуються для виконання практичних вправ, мовних тренінгів, прослуховування студентами лекційного матеріалу².

В цьому контексті коротко відзначимо роботу вищих українознавчих студій Канади щодо використання у навчальних цілях для викладання українознавчих дисциплін потенціалу комп’ютера, ресурсів мережі Інтернет і локальних університетських мереж.

Серед Інтернет-розробок – це, зокрема, on-line програми “Український алфавіт” (сприяє вивченню українського алфавіту та писемної системи мови, вчить писати українською та розпізнавати мовні звуки) та “Українські флеш-картки” (допомагає студентам переглядати, повторювати й запам’ятовувати українську лексику та перевіряти свої знання; кожне слово супроводжується реченням, щоб показати його значення у контексті) для допомоги у вивченні стаціонарних універси-

тетських курсів української мови початкового рівня та української мови в контексті, “Український Інтернет-опитувальник” для тестування з української граматики (результати тестування відправляються викладачу і повертаються із його виправленнями), які розробляє й впроваджує Український центр мультимедійного інтерактивного навчання та електронних публікацій Альбертського університету³ під керівництвом проф. О. Ільницького, а також застосування Інтернету як “бібліотеки” сучасного текстового, візуального і звукового матеріалу для викладачів і студентів⁴ тощо.

Серед розробок з використанням локальної університетської мережі – on-line програма мовних тренувань “Українські інтерактивні вправи” для перевірки правильності виконання завдань та програма “Відео Вісник” для вивчення курсу “Українська мова в контексті”⁵. Вони дають змогу викладачеві, спілкуючись зі студентом на відстані з допомогою комп’ютера, у режимі реального часу перевіряти правильність виконання завдань, повертати студентові матеріал з виправленнями і поясненнями. У мовних курсах, окрім письмових вправ, прослуховуючи записи голосу, перевіряється і вимова студента. Така форма навчання набуває все більшого поширення.

Загалом, на нашу думку, найхарактернішою особливістю українських мовних курсів, які пропонують вищі українські студії Канади, є те, що їх можуть слухати студенти, які не мають жодних попередніх знань з української мови. Програми вивчення мови розробляються таким чином, щоб дати можливість охочому, навіть починаючи з “нуля”, але послідовно вивчаючи мовні курси щоразу вищого рівня, протягом трьох-чотирьох років досягнути достатнього ступеня володіння мовою. Такий підхід до даного питання зумовлюється, очевидно, тим, що канадське суспільство як таке, не потребує знання мов національних меншин для щоденного вжитку, і справа самої етнічної спільноти робити все можливе для підтримання і розвитку своєї мови, якщо вона у цьому зацікавлена. Вивчення мовних курсів будь-якого рівня ведеться в контексті реальних життєвих ситуацій сьогоденного дня з акцентуванням основної уваги на розмовному компоненті мови, що важливо у плані залучення до її вивчення не тільки майбутніх філологів, але й представників інших спеціальностей, яким знання української мови може бути потрібне для спілкування з потенційними діловими партнерами в Україні, читання ділової україномовної документації тощо.

Особлива увага звертається на поєднання аудиторних і домашніх завдань, що забезпечує глибше вивчення мови й оптимальне співвідношення між самостійною роботою студента та його роботою з викладачем. Значне місце у процесі вивчення мови посідають так звані студентські усні презентації на різні теми, чільне місце серед яких належить, зокрема, темам, пов’язаним з сучасною Україною. Це, з одного боку, забезпечує студенту достатньо широку розмовну практику спілкування українською мовою, а з іншого – знайомить з різними сто-

ронами життя сучасного українського суспільства і держави, що має немаловажне значення в умовах недостатньої поінформованості канадського суспільства у цих питаннях. Організаційно-дидактичні задачі функціонування українських літературних курсів проілюструємо на прикладі курсу “Українська література і культура”, який пропонує департамент слов'янських мов та літератур Торонтського університету. Мета курсу: дати огляд української культури через вивчення творів української літератури від Київської Русі до сучасності. Завдання курсу: ознайомити студентів із широким спектром культурологічних, соціальних і політичних творів, які мали визначальний вплив на розвиток української літератури. Зміст дисципліни: знайомство студентів з різними культурними періодами в житті українського народу, такими як романтизм, реалізм, модернізм, радянський період, період незалежної України та низкою літературних творів різних жанрів і тем, що відповідають названим культурним періодам. Програма курсу включає знайомство з творчістю класиків української прози, поезії, драми і сучасних літераторів, таких як І. Нечуй-Левицький, М. Кропивницький, М. Старицький, І. Тобілевич, В. Антонович, І. Франко, М. Драгоманов, Леся Українка, О. Кобилянська, П. Тичина, В. Винниченко, М. Рильський, О. Антоненко-Давидович, М. Куліш, В. Підмогильний, О. Довженко, В. Стефаник, О. Гончар, Ю. Андрухович. Дидактичні пріоритети: семестрова курсова робота – студентська робота на 10-15 сторінок, написана англійською мовою на тему з української літератури; доповідь в групі – усне повідомлення на 10-15 хвилин про літературний твір, прочитаний студентами самостійно.

Курсова робота може бути написана на тему будь-якого твору, включеного в програму курсу, але заохочується написання робіт на теми, що не вивчалися під час аудиторних занять. Типові приклади можливих тем для таких робіт: “Дослідження й аналіз поглядів М. Хвильового стосовно статусу і розвитку української літератури на матеріалі книги “Культурний ренесанс в Україні: полемічні памфлети, 1925 – 1926 рік”; “Дослідження впливу модернізму на українську літературу на основі аналізу творчості щонайменше трьох різних авторів”, “Конфлікт між соціальними інститутами і окремими людьми, особливо у сфері культурних цінностей, у творчості Олесея Гончара на прикладі будь-яких двох його оповідань” тощо. В усній доповіді студент повинен передати основний зміст твору, прочитаного самостійно, дати свою власну оцінку⁶.

Як бачимо, літературні курси спрямовуються на ознайомлення студентів з творчістю найвидатніших українських літераторів минулого і сучасності, різних течій в українській літературі. При цьому багато уваги приділяється самостійній роботі студента, заохоченню його до читання позапрограмних творів. Студенти постійно залучаються до виконання цікавих дослідних проєктів, які потребують ґрунтовного самостійного аналізу творів, презентацій власних досліджень на занят-

ті та дискусій. Такі презентації, крім іншого, є додатковою можливістю практичного вживання розмовної української мови та її вдосконалення.

Може здатися дивним, що в аналізованому українському літературному курсі немає теми, присвяченої Т. Шевченку. Це пов'язано з тим, що департамент пропонує окремий ґрунтовний курс “Тарас Шевченко”, цілком присвячений творчості великого Кобзаря.

Цікавим є курс “Аспекти літературного перекладу з української мови”, який входить до переліку як мовних, так і літературних курсів – новий курс, який, на вимоги часу, почав пропонуватися студентам Торонтського університету з 2001 року. Мета курсу: ознайомити студента з проблемами письмового перекладу літературних творів з української мови на англійську. Завдання курсу: дати студенту практичні навички з письмового перекладу творів, написаних українською мовою. Зміст дисципліни: оцінка і порівняння існуючих перекладів з української на англійську, практичні вправи з перекладу, розгляд загальних труднощів при перекладі творів різних літературних жанрів та стилів, а також творів з діалектичною, ідіоматичною, метафоричною лексикою. Заняття складаються з теоретичного і практичного компонентів. Теоретичний включає в себе обговорення окремих спеціфічних тем з теорії перекладу і підготовку студентів до кожного заняття. Практичний компонент складається з представлення і дискутування окремих спірних питань або проблем у конкретних перекладах. Дидактичні пріоритети: індивідуальні роботи з перекладу; підсумковий проект; щотижневі письмові завдання. Підсумковий проект являє собою завершений переклад вибраного самим студентом твору (або творів) з української літератури, що ніколи не перекладався раніше. Його обсяг: 60 сторінок для прозового, 35 – для драматичного твору, 25 сторінок – для віршів. Найкращі переклади можуть бути опубліковані.

Цей курс має велике значення, оскільки сприяє, крім іншого, підготовці перекладацьких кадрів – фахівців, які могли б працювати в галузі перекладу творів української літератури на англійську мову для ознайомлення з ними англійської громадськості. Рекомендованою до курсу літературою є словники, підручники з перекладознавства, збірки українських літературних перекладів, зокрема новітні видання України, як то: Р. Зорівчак “Реалія і переклад: На матеріалі англійських перекладів української прози” (Львів, 1989); В. Бусел “Великий тлумачний словник сучасної української мови” (Київ, 2001) тощо⁷.

Чільне місце серед навчальних курсів українознавчих інституцій при канадських університетах, посідають, починаючи з 1971 р., курси з історії України⁸. Типовий зміст таких курсів розглянемо на прикладі курсу історії України Центру українських канадських студій при Манітобському університеті. У редакції розробника зазначеного курсу д-ра О.В. Геруса⁹:

Мета курсу: ознайомити студентів з довгою, барвистою і трагічною, але маловідомою історією однієї з головних націй Східної Європи і однієї з найновіших незалежних держав. Завдання курсу: дати студентам загальне уявлення про Україну, її землі та народ. Зміст дисципліни: Курс розрахований на два семестри. Перший семестр охоплює період від VI до XVIII століття, висвітлює історію середньовічної Русі-України (Київської Русі) і розглядає питання: Україна в Польській державі; українські землі в Австрії та Російській імперії. Другий семестр охоплює період з XVIII століття до нашого часу. Він фокусується на динаміці національного визвольного процесу, українських революціях, інтелектуальній і культурно-духовній творчості, економічних перетвореннях, українській державності й українській діаспорі.

Основним підручником, який пропонується для вивчення курсу, є англomовна “Історія України” П.Р. Магочого (P.R. Magosci). Автор підручника П.Р. Магочій є відомим у Канаді і діаспорі загалом фахівцем з історії України.

Якщо проаналізувати тематику історичних курсів, то можна зробити висновок, що головна увага акцентується на узагальненому вивченні історії українців від часів Київської Русі, або навіть від докиївського періоду, до нашого часу. Звичайно, курси різних університетів дещо різняться між собою переліком тем та їх висвітленням, але загалом спрямовані на змалювання цілісної картини нашої історії, з усіма її здобутками і втратами. Подається картина непростих стосунків українців зі своїми сусідами в різні часи, їхньої боротьби за своє право на власну державність, перших кроків на шляху незалежності. Зрозуміло, що своє місце у таких курсах займає й історія української діаспори, яка об'єктивно є важливою складовою життя нашого народу, а для канадських переселенців має особливе значення і забарвлення.

Викладене розкриває в загальному цільову і змістову сторони процесу навчання у вищих українознавчих інституціях університетів Канади.

Питання навчально-методичного забезпечення завжди було й залишається актуальним для функціонування українознавчих студій. Як зазначав на організованому КІУСом у жовтні 2001 р. круглому столі “Теперішній стан і майбутнє українських студій” професор департаменту сучасних мов і культурологічних студій Альбертського університету О. Ільницький, “...на спроможність викладачів українських студій підготувати добрі навчальні програми для своїх студентів негативно впливає брак навчальних матеріалів¹⁰”. Цей висновок висвітлює проблему, над вирішенням якої канадським викладачам-україністам постійно доводиться працювати – нестачу навчальних підручників та посібників.

На початках україністики в університеті Саскачевану, як підручник для навчання мови, використовувалася “Ukrainian grammar” (Українська граматика) Е. Шклянки, видана у 1944 р. і перевидана у

1947 та 1949 рр., а для літературних курсів – конспект-нотатки проф. К. Андрусишина, написаний у формі книжки “Українські автори” в 1949 р. У тому самому 1949 р. д-р Ю. Луцький, який працював на англійському департаменті Саскачеванського університету, у співавторстві з д-ром Я. Рудницьким опублікував перший університетський англійськомовний підручник граматики української мови “A Modern Ukrainian Grammar” (Сучасна українська граMATика). У 1950 р. з’явилася “Українська граMATика” адвоката Ю. Стечишина, якою й досі користуються в українських середніх школах Саскачевану та на початкових курсах в університеті.

Суттєвий вклад у забезпечення підручниками курсів української мови у двомовних школах і університетах Канади в 60-ті роки минулого століття вніс визнаний новатор методики викладання мови професор Яр Славутич. Відзначимо його “Conversational Ukrainian” (Розмовна українська) (1959 р.) – підручник, якому судилося довге навчальне життя – тільки у Канаді він витримав 5 видань (останнє п’яте, доповнене, з’явилося у 1987 р.), “An Introduction to Ukrainian” (Вступ до української) (1962), присвячений українському алфавіту, правильній вимові українських звуків, письмовій системі української мови, початковим відомостям про українську морфологію і синтаксис (пізніше він увійшов до “Conversational Ukrainian” як фонетичний вступ). Для студентів, які зовсім не знали мови, Яр Славутич підготував “Ukrainian for Beginners” (Українська для початківців) (1962), який витримав 7 видань. У 1965 р., з’явилася “Ukrainian in Pictures” (Українська в картинках) – буквар для дітей початкової школи. У 1968 р. професор Славутич написав підручник з української мови у двох частинах. Перша частина – “Українська мова за зорово-слуховою метою. Частина 1” – книга для вчителів, що подавала 25 лекцій, які містили діалоги, граMATичні вправи і “граMATику в малюнках”, а також короткий словник з відмінюванням дієслів та іменників. Для студентів призначалася друга частина підручника – “Українська мова за зорово-слуховою метою. Студентський зошит”. Вона містила вправи, короткі тексти та набір запитань, які давали можливість студентам брати участь у розмовах під керівництвом і контролем викладача. Підручники Яра Славутича широко використовували для навчання рідної мови не лише канадські українці, а й українці діаспори за межами Канади.

У більш пізній період для викладання університетських курсів української мови були розроблені “Ukrainian Conversational and Grammatical” (Розмовна українська і граMATика) Дж. Джуравця (1977), вже згадувані “Modern Ukrainian” (Сучасна українська) А. Гумецької, видана у 1986 р. і перевидана двічі, у 1990 та 2001 рр., “Ukrainian for Undergraduates. Lab Drills” (Українська для студентів. Лабораторні заняття) (1989) та “Ukrainian for Undergraduates” (1998) Д. Струка, “Ukrainian Short Stories and One Act Plays: an Annotated Reader with Review Exercises” (Українські оповідання і п’єси: анована читанка з

граматичними вправами) (1996) О. Ільницького тощо.

Сьогодні друковані навчальні матеріали починають доповнювати електронні ресурси вивчення мови та літератури. Зокрема, для полегшення доступу до літературних джерел професором М. Тарнавським з департаменту слов'янських мов та літератур Торонтського університету розпочата велика робота над створенням електронної бібліотеки української літератури, яка уможливіє вільний і безкоштовний доступ до електронних текстів – творів української літератури – для всіх зацікавлених читачів. Електронну бібліотеку відкрито 1 грудня 1999 р. з появою на її веб-сайті першого твору – роману В. Винниченка “Чесність з собою”. Як зазначає автор розробки, у майбутньому бібліотека включатиме не лише тексти української літератури, але й її англійські переклади, біографії і бібліографії авторів двома – українською й англійською – мовами, історію літератури та інші документи і матеріали, які можуть бути корисними для студентів, що вивчають українську літературу¹¹.

Інший приклад – новинка вже згаданого Центру мультимедійного інтерактивного навчання та електронних публікацій – електронна книга д-ра А. Горняткевича “350 українських дієслів”, що налічує понад 560 сторінок, яка є суттєвою підмогою студентам у вивченні мови за допомогою комп'ютера. Завдяки даному проекту кожен, працюючи за комп'ютером, може мати миттєвий доступ до сотень українських дієслів, не обмежуючись невеликою кількістю прикладів, поданих у підручниках. Водночас тут вміщено найбільш вживані в художній прозі дієслова та всебічне обговорення української системи дієслів.

Таким чином, діяльність українознавчих студій у системі вищої освіти Канади визначається чіткими організаційно-дидактичними параметрами, будується на принципах максимальної адаптації до освітніх умов канадського суспільства. Стосовно мовних курсів, вона розрахована на те, що починають їх слухати і вивчати в університеті практично (а деколи й виключно) англійськомовні студенти. Тому ці курси структуровані таким чином, щоб максимально полегшити й уможливити студенту процес вивчення мови від мінімального рівня володіння до рівня, достатнього для усного спілкування, читання україномовних джерел і самостійного написання україномовних текстів. Літературні, історичні, фольклорні та інші курси знайомлять студентів з культурними надбаннями українців, спрямовані на те, щоб зацікавити їх вивчати українську та українсько-канадську культурну спадщину і новітні українські літературні твори, дають студентам знання української історії та розуміння сучасного стану українського суспільства.

Примітки:

¹ College of Arts and Science // University of Saskatchewan, Calendar 2002-2003. – Saskatoon, 2002. – P. 45-91; Department of Modern Languages and Literatures // School of graduate studies and research. University of

Ottawa, Calendar 1992-94. – Ottawa, 1992. – P. 657-663; Faculty of Arts. University of Alberta // University of Alberta, Calendar 2002 –2003. – Edmonton, 2002. – P. 97-135.

² <http://www.chass.utoronto.ca/~tarn/courses/index.html>. – 17.11.2000; <http://www.chass.utoronto.ca/~tarn/courses/sla308y.html>; http://www.umanitoba.ca/academic/centres/ukrainian_canadian/courses/52127.html.

³ <http://www.arts.ualberta.ca/~ukraina/NewMultiMediaSite/UmmHome.html>.

⁴ Nedashkivska A. Ukrainian Issues // AATSEEL Newsletter. – 2002. – Vol. 45. – № 1. – P. 15-18.

⁵ <http://www.arts.ualberta.ca/~ukraina/NewMultiMediaSite/UmmHome.html>.

⁶ <http://www.chass.utoronto.ca/~tarn/courses/218-gen.html>.

⁷ <http://www.chass.utoronto.ca/~tarn/courses/468s-rdl.html>.

⁸ Magocsi P.R. Ukraine: politics, economy, and society. Course outline. – Toronto: Departments of History Political Science, 2002. – 12 p.; http://www.umanitoba.ca/academic/centres/ukrainian_canadian/courses/11255.html.

⁹ http://www.umanitoba.ca/academic/centres/ukrainian_canadian/courses/11255.html.

¹⁰ КІУС. Канадський інститут українських студій. – 2002. – “Річний огляд”. Едмонтон: КІУС, 2002. – С. 11.

¹¹ <http://www.utoronto.ca/elul/>

ЮЛІЯ СІРЕНКО

Філія Московського державного відкритого педагогічного університету ім. М.О. Шолохова в м. Уфі

Башкортостан, Росія

УКРАЇНЬСЬКА ОСВІТА В БАШКОРТОСТАНІ

Мова – така ж давня, як і свідомість. Людина може володіти кількома мовами, залежно від її здібностей, нахилів і прагнень, але найкраще, найдосконаліше людина має володіти, звичайно, рідною мовою.

І це не тільки тому, що цією мовою, засвоївши її змалку, вона користується повсякденно, а й тому, що рідна мова – це невід’ємна частка Батьківщини, голос свого народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукуються найтонші і найніжніші струни людської душі.

Є мови більш й менш розвинені, є мови, що своїм чарівним звучанням здобули світову славу, та наймиліша й найдорожча для людини – її рідна мова. Як просто й разом з тим зворушливо писав про це Тарас Шевченко:

Ну, що б, здавалося, слова...